

פרשת ראה תש"ע
בתאבון ובתועבה

רש"י
כל תועבה - כל שתעבתי לך, שאם צרם אוזן בכור
כדי לשוחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך

דברים פרק י"ד פסוק ג
לא תאכל כל תועבה:

כל מום לא יהיה בו, ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו:

רמב"ן
לא תאכל כל תועבה - הנה רצה להוסיף ביאור במאכלים האסורים, ולכך אמר "לא תאכל כל תועבה" להגיד כי כל הנאסרים נתעבים לנפש הטהורה. וענין כל תיעוב, שנאה ומיאוס, כענין כי נתעב דבר המלך (דהי"א כא ו), כל אכל תתעב נפשם (תהלים קז יח), כי המאכלים האסורים גסים יולידו עובי ואטימות בנפש, כאשר הזכרתי במקומו (שמות כב ל). ועל כן אמר עוד (פסוק כ) כל עוף טהור תאכלו - להגיד כי אלה אשר אסר נתעבים והשאר טהורים וראויים לנפש טהורה: ובספרי אמרו רבי שמעון אומר כל עוף טהור תאכלו, אלו חגבים טהורים, וכל שרץ העוף (פסוק יט), אלו חגבים טמאים, ויפה אמר. והנה טעם הכתוב כי הזכיר לאסור כל שרץ העוף והם ההולכים על ארבע, וחזר ואמר כל עוף טהור תאכלו, להתיר מהם אשר לו כרעים ממעל לרגליו הארבה והסלעם והחרגול והחגב, ולא הוצרך לפרש זה שכבר הוזכר (ויקרא יא כא כב). אבל הזכיר בכלל דרך קצרה כל עוף טהור תאכלו, כלומר אלו הנזכרים מאכלים נתעבים ושאר העופות למיניהם למרביתם תאכלו מהם כל טהור שלא אסרתיו. והנה כלל כל הנאסרים לנו שהם כלם תועבה. ולא הוצרך לפרוט אחרי כן השרצים וכל הרמש, כי דבר ידוע הוא שתתעב אותם נפש כל נקי דעת, אבל הזכיר סימני הבהמה והחיה והדגים והעופות והנבלה, להודיעך שגם הם מתועבים לנפש. ולא הזכיר הטרפה, שאיננה תועבה, אבל נאסרה מפני הארס או החולי הממית שלא יזיק באוכלו: ולרבותינו עוד מדרשים (חולין סג ב) למה שננו, בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה. ועוד מדרש (ספרי צח, קידושין נו א) בכל צפור טהורה תאכלו, להתיר משולחת של מצורע, וזה אשר לא תאכלו מהם, לאסור את השחוטה. קבלו כן לרמוז "בכל צפור טהורה" שהצפור שלא קבלה טומאה מותרת, וטומאת המצורע לא תדבק בחיה שאין בעלי חיים בבהמה ובעוף מקבלים טומאה בנוגעם במת או בשרץ, אבל השחוטה שראויה לקבל טומאה ידבק בה רוח הטומאה הפורחת מן המצורע ואיננה טהורה, והיא בכלל תועבה כי אכילתה נתעבת:

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יח הלכה ג
כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסלו, כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה.

מורה נבוכים ח"ג פרק מח
המצוות הכלולות בקבוצה השלוש-עשרה הן אשר מנינו בהלכות מאכלות אסורות, בהלכות שחיטה ובהלכות נדרים ונזירות. כבר הבהרנו בספר זה ובפירוש לאבות את התועלת שבקבוצה זאת בדברים ממצים, בלשון צחה וברורה מאוד. אנו נוסיף על זאת הבהרה בכך שנתחקה אחר המצוות המנויות שם אחת לאחת.

אומר אפוא שכל המאכלים שאסרה עלינו התורה הם מזון מגונה. אין בין מה שנאסר עלינו מה שמביא לדמות-דמיון-שווא שאין בו נזק מלבד החזיר והחֵלֶב. ואין הדבר כך, כי החזיר לח יותר ממה שראוי והפסולת שלו מרובה. התורה מואסת בו בעיקר בגלל לכלוכו הרב והיותו ניזון מלכלוכים. יודע אתה כמה מונעת התורה ראיית זוהמה אפילו בבקעה, במחנה, כל שכן בתוך הערים. ולו היו נוטלים חזירים כמזון, היו השווקים, ואף הבתים, מלוכלכים יותר מבית-הכסא כמו שאתה רואה את ארצות הפְּרָנְקִים עכשיו. יודע אתה את דברם (של החכמים) ז"ל: פי חזיר כצואה עוברת דמי. כן חלבי הבטן משביעים ומשבים את העיכול ויוצרים דם קר וצמיג וראוי היה להם שיישרפו. הדם והנבלה אף הם קשים לעיכול ומזון גרוע. וידוע שהטרפה תחילת נבלה היא.

דע שהסימנים האלה, כלומר העלאת גרה ופרסות שסועות בבהמות, והסנפירים והקשקשים בדגים, אין מציאותם סיבת ההיתר, ולא הַעֲדָרָם סיבת האיסור. אין זה אלא סימן שבו מכירים את המין המשובח מהמין המגונה. הטעם של (האיסור לאכול את) גֵיד הַנִּשָּׂה מפורש בכתוב. הטעם (ל)איסור אכילת) אבר מן החי הוא ש(אכילתו) מקנה אכזריות. כך היו עושים אז מלכי הגויים, וכן היו עושים לעבודה זרה, היו חותכים מהבהמה איבר מסוים ואוכלים אותו.

מורה נבוכים (המשך)

אשר לאיסור בשר בחלב, עם שהוא מזון גס מאוד בלי ספק וגורם להתמלאות רבה, לא בלתי-סביר בעיני שהיה לעבודה זרה צד בזאת. אולי היו אוכלים כך בפולחן מפולחניה או בחג מחגייהם. מה שמחזק זאת, לדעתי, הוא שאיסור בשר בחלב הוזכר פעמיים בתחילת הציווי עליו במקום בו הזכיר את מִצְוֹת העלייה-לרגל: שלש פעמים בשנה [יִרְאָה כל זכורך אל פני האדן ה'] (שמות כ"ג, 17). הרי הוא כאומר: "בשעה שאתם עולים לרגל ונכנסים אל בית ה' אלהיך (שם, שם, 19; ל"ד, 26) אל תבשל שם את מה שאתה מבשל בצורה זאת כמו שהם היו עושים". זה הטעם הסביר ביותר בעיני לאיסורו, אולם לא מצאתי זאת כתוב בספרי הצאביה שקראתי.

ויקרא פרק י"א

(א) וַיִּדְבֹר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם: (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲטָיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ:

רש"י

אשה כי תזריע - אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה

חיה ועוף: **כי תזריע** - לרבות שאפילו ילדתו מחוי, שנמחה ונעשה כעין זרע, אמו טמאה לידה: **כימי נדת דותה טמא** - כסדר כל טומאה האמורה בנדה מטמאה בטומאת לידה, ואפילו נפתח הקבר בלא דם: **דותה** - לשון דבר הזב מגופה. לשון אחר לשון מדוה וחולי, שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה:

ויקרא פרק י"ב פסוק ב

דַּבְּרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא:

שפתי חכמים על ויקרא פרק י"ב פסוק ב

(א) וא"ת והתם גופא מאי טעמא יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו בגמרא (סנהדרין לח.) מפני מה נברא אדם בערב שבת כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקב"ה במעשה בראשית. דבר אחר שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד. דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו'. וא"ת ואם נתפרשה התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באיש ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. וי"ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאיש להיות מצורע. ועי"ל משום הכי הקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרין בגמרא. ועי"ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמצמחת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק"ל: (ב) דלא היה לו לומר רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפילו ילדתו מחוי. ואין לומר דללמד אשה מזרעת תחילה וכו' הוא דאתא דא"כ כי תזריע האשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר בוא"ו שמורה על הודאי ולא כתב אם דומיא דאם נקבה תלד שמע מינה תרתי. והא דפירש רש"י לעיל בפרשת ויגש (בראשית מז, טו) אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחילה וילדת זכר וכו' למה לי והא מהכא נפקא. וי"ל דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר אבל לא שגא אם האיש מזריע תחילה או שהזריעו שניהם בבת אחת יולדת נקבה קא משמע לן ואת דינה בתו דאם הזריעו שניהם בבת אחת בא זה ואיבד את זה. ומהתם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרווייהו ילפינן שפיר. הרא"ם האריך וקצרתי: (ג) מפירוש רש"י משמע שמתחילה קודם שנולד היה מקצת ולד ואח"כ נעשה מחוי. מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע, וכתוב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור, הא כיצד, אלא על כרחך צריך לומר דמתחילה היה ולד גמור ואח"כ נמחה ונעשה כעין זרע: (ד) שמתמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. וא"ת מנא ליה לרש"י דלמא הכי פירושו של קרא כימי נדת דותה שהיא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים. וי"ל דלזה לא צריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים א"כ כימי נדת דותה למה לי אלא בא ללמד על שאר טומאה. וא"ת פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישויה ראתה דם לכן פירש אפילו נפתח הקבר בלא דם: (ה) לפי שזיי"ן מתחלפת בדל"ת שהרי מתרגמינן זב דב וא"כ הוי כאילו נכתב זבותה:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.